

NANI?!

Lo diari

La cultura, en occitan

FÒRA
SERIA
JOVES

Lo diari
La cultura, en occitan

DISPONIBLE EN LA LIBRERIA
BIBLIOTECAS
MUSICA
LITERATURA

SEGUÍS-NOS !

- LoDiari
- @Lo_Diari
- daniel_lodiari
- @lodiari

Lo Diari qu'es aquò ?

Lo Diari es un **magazine** que parla de la cultura, tota la **cultura**, mas en **lenga occitana** : literatura, musica, cinema, videojòcs, arts, espectacle, mèdias, espòrts, societat...

A l'entorn d'un **numèro tematic** que sortís **cada dos mesos**, Lo Diari prepausa d'articles d'actualitat, de cronicas, de criticas, d'entrevistas e de dorsiers de fons.

Es ajudat en aquò per una equipa de **monde variats** qu'aiman totes e totes de causas diferentas e que ne parlan cadun e caduna a lor biais.

A cada còp, l'**aspècte grafic moderne e dinamic** del magazine es trabalhat per qu'aquò venga un plaser de legir d'occitan !

Lo Diari es pel **curiós** e per la **viatjaira**, per los e las que **descobrisson** l'occitan coma per los e las que lo parlan cada jorn o quasi.

Lo Diari existís en **version papièr**, e tanben en **version numerica**.

Lo **magazine en linha** ofrís totjorn d'articles en **consultacion liura e gratuita**, istoria d'ensajar, e tanben plan d'autras causas : de pòdcasts, de clips, de vidéos, una agenda, e bravament de contingut augmentat !

VERSION
NUMERICA
1.50€
PER MES

VERSION
PAPIÈR
25€
6 numéros
1 an

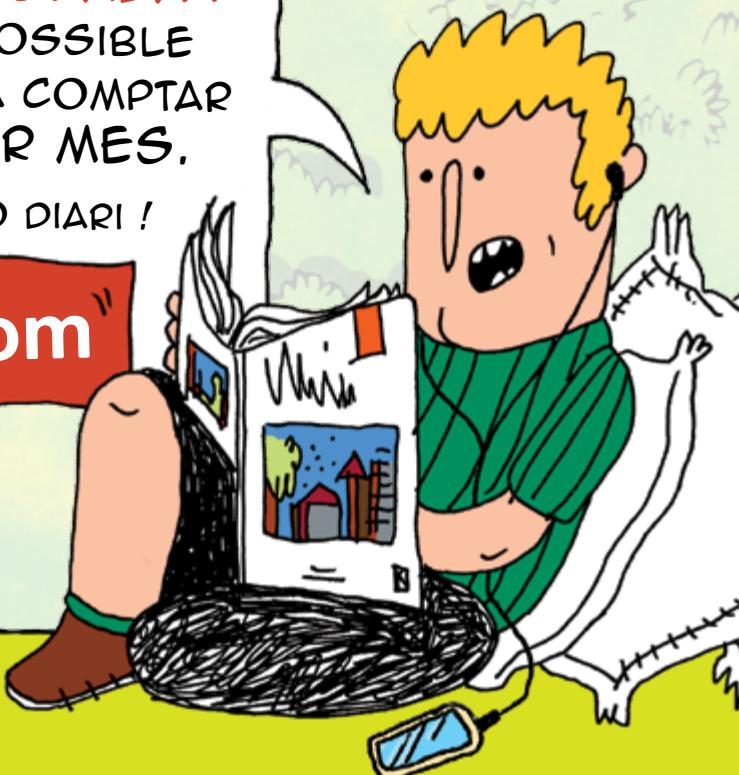

Abonament
en linha

**TOT AQUÒ T'AGRADA ?
ALAVETZ ES POSSIBLE
DE T'ABONAR, A COMPTAR
D'**1,50€ PER MES.****

A LÈU DINS LO DIARI !

lodiari.com

Veses aquelas paginas doças e coloradas que tenes entre tas mans ? Aquò's *Lo Diari* ! *Lo Diari* d'acostuma es un magazine que parla de cultura, amb aquesta pichòta especificitat qu'o fasèm tot en occitan. Aqueste còp fasèm un pas de costat amb un numèro fòra seria joves, que tractarà... de la cultura dels joves. Per çò que pensam que podèm parlar, en occitan, de manga e de BD, de cinema e de series, de videojòc e de jòcs de societat, d'espòrt e de sciéncias, tot aquò ligat a de questions de societat d'ara !

Esperam que t'agradarà de legir aquel magazine plan especial... esabesqué? Set'agrada pas totes pasfòrça grèu, ne cal per tot lo monde, es plan per aquò que partissèm dins mai d'una direccion amb una equipa de redaccion plan variada. Qual sap ? Auràs benlèu enveja un jorn de la rejónher...

DIRECTEUR DE PUBLICATION
Eric Fraj

RÉDACTEUR EN CHEF
Danis Chapduelh

MAQUETTE & ILLUSTRATIONS
Elodie Saulnier

IMPRESSION & ROUTAGE
Grapho12 Imprimeur
(Villefranche-de-Rouergue)

PUBLICITÉS
publicitat@lodiari.com

Ont participé à l'élaboration de ce numéro :
Cathy Lacroix, Nicolau Granier, Manon Mengual, Linguipixie, Capitani Lemosin, Camille Martel, los liceans d'Aigòn (Matías Jaegger, Justine Loustau, Alicia Monrepos, Matéo Pujo e Anna Theamus) e lor professora Émilie Roemer, Matieu Poitavin, Diu Negre, Maël, Guillaume Gratiollet, Astrau Papazian, Añcelin Cousin-Fauré, Nicolas Rizzo, Eric Gonzalès, Anne-Pierre Darrées, Eth Ostau Comengés et Estelle Mazodier.

 Lo Diari et lodiari.com sont des publications de l'IEO OPM,
11 rue Malcousinat
31000 Toulouse, FRANCE

ISSN 2802-057X (édition imprimée)
ISSN 2610-5683 (édition en ligne)
CPPAP: 0221 G 92946

Aqueste numèro especial joves del *Diari* es publicat amb lo sostén de l'Ofici public de la lenga occitana dins l'encastre de son plan d'accion licèu.

SOMARI

Manganas

Lo One Piece

Botiòlas

L'Odissèia d'Hakim

Alandada

Las princessas Disney

Supereròis

Miss Marvel

Au casco

Central Cee

Clic & Scrolle

Los hialats sociaus

Entrevista

Parpalhon Blau

Lume

Avatar 2

Deu neient ençà

Los anèths de poder

Cordeladas

Doctor Who

Animaccion

Arcana

Toca-Maneta

Overwatch

Hats e Dats

Top Ten

Au cornèr de las sciéncias

Anar dens l'espaci

Planeta espòrt

Filhas e espòrt

Lo **ONE PIECE** ... mas qué qu'es ?

Si vos parle d'un goiat dau chapeu de palha qu'a minjat lo fruch
dau demòni, deuriatz tots (o belament) me respondre : *One Piece* !

Sabetz, queu manga que conta las aventuras de Monkey D. Luffy, un dròlle que vòu trobar lo tresaur de Gol D. Roger per puercher venir lo noveu rei daus piratas... E ben figuratz-vos que quela òbra fai plattussar los fans de tota generacion emb de las teorias mai o mens curiosas que la quita tela ne'n es clafida. Fau dire que son autor, Eiichirō Oda, aima eisseggar indicis e tracanards un pauc pertot per fin d'entreténer (o tuar) los mites... Bon-es ! Espere que vos cramponatz bien perque partem, nautres tanben, en questa d'un daus mai importants misteris de la seria : qué qu'es vertadierament, lo « *One Piece* » ?

D'en prumier, veiquí ciò que sabem : si quò n'es lo titre dau manga, *One Piece* es tanben lo nom dau tresaur 'captat de Joy Boy (una anciana entitat aura dispareguda) que Gol D. Roger ne'n fuguet lo darrier proprietari... E qu'es tot. Un pauc magre, non ? Sabem pas si s'agís de peças d'aur, d'armas, de quauqua ren de mai espirituau... E degun dins l'istòria iò sap 'laidonc que tot lo monde lo cerchen. Mas, urosament per nautres, coma per las autres enigmas dau manga, l'autor a laissat trainar quauquas pistas, notadament dins lo biais de 'pelar lo tresaur.

En efiech, lo « sole bocin », en anglés lo « *One Piece* », es tanben chafrat hitotsunagi no daihishou (ひとつなぎの大秘宝) en japonés. Hitotsunagi vòu dire « quauqua ren d'un sole bocin » e daihishou « beu tresaur 'captat ». 'Cianta quí, tot sembla logic... Mas quò siriá sens s'avistar que daihishou es escrich en kanji (ideogramas) coma hitotsunagi es escrich en hiragana (un daus dos alfabets fonetics japonés), ciò que l'i permet mai d'una traducció. Hitotsunagi pòt entau se legir « liam entre los Òmes » (人つなぎ), o ben tot « una sola en

patz » (一つ廻). E vos garantisse que i a pas besonh d'èsser plan fin per pensar d'abòrd a All Blue, la mar legendària ente nòrd, sud, est e oest se 'trapen.

Lo *One Piece* podriá donc èsser la reünnion de las quatre mars East Blue, North Blue, West Blue e South Blue ; aura despartidas per los dos beus aisses Redline (subrebela chadena de montanhas qu'envirola la Terra) e Grandline (l'ocean actuau long coma 'na còrda de potz que traucha Redline perpendicularament). Aitanben, lo famós tresaur siriá pustòst lo biais d'esbolhar quilhs aisses, qu'es a dire benieu una de las tres Armas Anticas disparegudas...

Chabaram quí en disent que quò es mas 'na teoria e que, mesma si chascun a son son de testa a perpaus de quò, de mai en mai de fans an paur d'èsser decebuts... Verai que i a de qué dohtar quand un sap que, quand Gol D. Roger trobet finalament lo *One Piece*, se 'trapet de rire a bonas dents avant de dire :

« Joy Boy, auriá plan vogut naisser a ton epòca, as laissat un tresaur de pas creure. Qu'es 'na plan bona nhòrla. »

One Piece #103
Glénat, 12/2022
118x180 cm
224 paginas
6,99€

L'ODISSEIA D'HAKIM

Legir un roman grafic es un moment unic. Los imatges e l'istòria se mesclan e nos menan dins un autre mond. Pasmens, cossí causir l'òbra de legir ? Dins quina istòria s'abandonar per d'oras e d'oras ? Vos vau prepausar aquí de descobrir *L'Odyssée d'Hakim*, un roman grafic en tres tòmes, de l'autor Fabien Toulmé.

Fabien Toulmé es autor e dessenhaire, es a dire qu'es el que farguèt de A a Z la sieuna òbra. Per escriure *L'Odyssée d'Hakim*, partiguèt d'un constat que faguèt a prepaus de l'actualitat. En 2015, un avion s'escrachèt, lo pilòt se suïcidèt, emportant amb el 150 personas. Fabien Toulmé se sentiguèt prigondament pertocat per aquesta nòva, auriá poscut èsser el, sa femna, sos enfants... La television passava en bocla aquesta informacion. Qualques tempses mai tard, un batèl naufraguèt, son pas mens de 400 refugiats que desapareissián dins la mar. Aquò passèt per malha, degun ne parlèt, l'informacion èra escassa a la television e dins lo jornal. Emai Fabien Toulmé se sentiguèt mens pertocat per aquesta nòva. Pasmens se pausèt una question : perqué sa sensacion de compassion èra mens fòrta ?

Es sus aqueste constat que l'autor cerquèt una persona per li contar son istòria e s'interessar a l'òme darrièr aqueste mot generic qu'emplegam sustot al plural : los refugiats.

L'Odyssée d'Hakim presenta doncà l'entrevista facha per Fabien Toulmé amb Hakim, que ven de Siria. Hakim viu a Damasc, es urós, es un òme simple, pasmens serà tractat en terrorista quora ajudarà un manifestant tombat pel sòl. Puèi, seguirà una succession d'eveniments òrres que lo menarà fins a França aprèp aver traversat 9 païses. Es aquí que los dessenhs simples e redonds de l'autor ajudan de trapar de poesia e tanben d'umor dins la vida del personatge principal.

Lo roman conta la vida d'Hakim sus tres ans. Seguissèm las sieunas decebudas coma los sieus gaugs. Pasmens, de còps que i a, lo raconte tòrna dins lo present : i vesèm l'entrevista o la vida de Fabien Toulmé en cò sieu. Tornar a l'entrevista nos permet d'esclarir de punts que serian malaisits de compréner, Fabien Toulmé pauza las questions que voldriam totes pausar. Es aquesta entrevista que permet de compréner aisidament tota l'istòria, demoram totjorn a nautor d'òme. Tanben, lo fach d'aver un ligam entre la vida d'Hakim e la de l'autor permet de melhor s'identificar al personatge principal. Comprendem lèu que la situacion d'Hakim poiriá èsser la de qual que siá, e mai la nòstra.

Fin finala, se devèm de legir aqueste roman grafic, primièr perque es agradiu, apassionant e tocant. Puèi, perque permet de compréner qu'Hakim es un tipe banal que demandava pas res a degun. Qual que siá pòt venir refugiat, quora un païs s'abausona, siá t'abausonas amb el, siá fugisses. Alara vendràs, tu tanben, un « refugiat ». E parlarem de tu coma una massa, un grop, una menaça, e pas jamai coma un individú amb las sieunas crentas e jòias. Es aquí que l'òbra de Fabien Toulmé permet tanben de tornar balhar una plaça d'òme, d'uman, al mot generic de refugiat sovent emplegat per parlar sonque de politica.

L'Odyssée d'Hakim
Intégrale Tome 1 à 3
Fabien Toulmé
Delcourt, 2022
18.6 x 23 cm
75 €
ISBN 978-2-413-07710-7

S'escrachar : se crasher / Pertocat : esmòure, atendrir, concernir
Passar per malha : s'escapar, passar a costat, passar inapercebut
Escàs : rar / Gaug : plaser, jòia / S'abausonar : s'arroinat, s'esfondrar

La princessa Disney

FIGURA DAU FEMINISME O DAU PATRIARCAT ?

Quan èri en master en « estudis de genre », lo monde que'm demandavan tostems : « Vertat ? Hè de recèrca sus las princessas Disney ? Ne sabí pas qu'aquò'r'a possible ! ». E ben òc, soi princessològa (autodesignada), mes ne tribalhi pas sus las princessas d'Anglatèrra o de Mónegue. Non, jo que tribalhi sus las princessas fictícias, mes qui an un impacte vertadèr sus nostre monde. T'expliqui.

Dens l'Istòria de las princessas Disney, podem trobar tres períodes : Blanca Nèu, Cendrelet e Auròra, qui se maridan dab un prince e ne son pas hèra activas dens los lors filmes ; arron, Arièl, Bèla, Jasmina, Pocahontàs e Mulan, qui començan de lutar per las lors envejas, o quitament per los autres, e ne causissen pas totas de se maridar ; enfin, Tianà, Repuncheta, Mérida, Annà, Elsa, Vaianà, e Rayà, qui lutan per la libertat d'estar eras medishas, e la magèr part d'aquera “ andada ” de princessas ne cèrca pas l'amor.

DOBLE ESTANDARD : TOSTEMS PERDENTAS ?

Totun, las istòrias de princessas son sovent mei complicadas que pareishen. Per exemple, dens lo cas de la petita serena, Arièl, e de Pocahontàs, a la fin de l'istòria se causissen de seguir l'òme qu'aiman, lo monde disen que hèn un sacrifici per l'amor, per l'òme, e aquò's mau ! Mes se, au contra, demoran dab lo lor pair, dens la lor cultura d'origina... demoran dab lo pair... donc demoran dens lo patriarcat, e aquò's mau tanben ! Fin finala, sembla que ne podèvan pas ganhar e que nos sia tostems aisit de las criticar...

Per exemple, au començament de *La reina de las nèus*, Annà n'es pas briga perfèita e i a monde a qui n'agrada pas aquera princessa : es un pauc mauadreta, hèra simplòta e sentimentoseta ; pensa que çò de mei important dens sa vita es de trobar l'amor. Totun, aquò n'es pas a tot de

bon sa fauta, vien abans tot de son educacion de princessa dau sègle 19^{au} : « Sias una gojata perfèita » (« Be the good girl you always have to be » dens la cançon *For the first time in forever*), coma ac cita Elsà dens una cançon. Totun, en 102 minutes de filme, Annà que sauva lo reiaume de l'ivèrn eternau, sauva sa sòr de la mòrt, se sauva era medisha d'una malediccion, e descobrís qu'i a mantuna fòrma d'amor e que ne's cau pas ahidar au prumèr qui arriba. Pas mau, non ?

QUINA PRINCESSA PER DOMAN ?

Un problema de las princessas es donc que son hemnas dens una societat patriarcau. Es donc logic d'imaginar per eras contes d'emancipacion. Mes i a tanben monde a qui n'agradan pas mei aqueras istòrias, pr'amor pensan qu'au contrari, seré melhor de crear racontes on la princessa sia dejà emancipada e aja dejà tant de poder com los princes e los reis, pr'amor taus filmes amuisharén que fin finau, aquò's entièrement normau. Se paua donc la question : qué volem representar ? E volem princessas qui luten per lor libertat, per inspirar las gojatas de per lo monde, o princessas qui n'ajan pas besonh de lutar, per educar los e las gojat·as a la normalitat de l'egalitat daus genres ?

E tu, quina es la princessa qui t'agrada mei e perqué ?

MISS LO SUPER-RETRACH MARVEL

Adiu los pitits ! Un còp de mai, lo Capitani Lemosin vos ven parlar de son repaire secret totjorn ‘catat au mitan dau malhum de galariàs que s’espand jos la vila de Limòtges. Queste còp, vos convide a descubrir ma novela rubrica : lo super-retrach. Vos i presentarai lo superjòune de l’annada. E per queu prumier rendetz-vos farem la coneissença d’una dròlla qu’avez benleu desja crosada dins una seria en 2022 mas que tòrna en 2023 : Miss Marvel !

Nascuda a Jersey City dins la Nuòva Jersey, Kamala Khan es una dròlla musulmana de 16 ans, d’origina paquistanesa. Son frair es plan conservator, sa mair a paur que venha gròssa per çò d’un dròlle trop ardit e son pair vòu que venha medecin. Au liceu, sos amics son Nakia, filha d’immigrats de l’Asia dau Sud coma ela, e Bruno, d’origina italiana, emb lo quau partatja la passion de la seria *Las Tortujas Ninjas*. S’enamora de Kamran, un jòune que li apren a menar. Fan incondicionala de Carol Denvers alias Captain Marvel, a lo poder d’eslonjar son còrs. Per exemple pòt agrandir sa man per sauvar Zoe, la filha blonda e populara de sa classa que l’agaça mai que mai. Segon las fonts (seria o comics) sos poders venen d’un braçlet eretat d’una reirgranda non-umana o de son passatge dins una bruma terrigena.

Sas creatritz, Sana Anamat e Gwendolyn Willow Wilson, totas doàs musulmanas e originàries de la Nuòva Jersey, volián crear un personatge que permetriá a totes las dròllas de s’identificar. Sana Anamat fuguet confrontada au racisme antimusulman dins sa jounessa dins las annadas 90 e voliá presentar un personatge musulman positivament, per « que la prochana generacion coneissa pas queu tipe de reget d’identitat ». G. Willow Wilson, ela, li voliá pas balhar daus poders minhards e luquetejants mas quauquarren de cinetic, bizarri e amusant de veire. Tanben voliá quauquarren de liat a l’adolescència. « Nos sovenem tots d’aver ‘gut 16 ans e de pas nos sentir a nòstra plaça dins nòstre còrs. Aver daus membres que frotjan a daus ritmes diferents, qu’es un combat au quau nos podem tots identificar ». Qu’és tanben sas aventuras que corresponden a la vita d’una jòuna d’augei. Deguet trobar l’equilibri entre sauvar lo monde emb los Avengers e estudiar, veire los amics, complir sas obligacions familialas tant coma vautres devetz far emb lo liceu, l’espòrt o la musica, los estagis mai los pitits trabalhs de l’estiu.

2022 fuguet l’annada de Miss Marvel. Disney surtiguet una seria sus l’eroïna emb l’actritz canadopaquistanesa Iman Vellani dins lo ròtle principau. E sas aventuras contunhan dins lo filme *The Marvels*. Panini Comics ne’n profechet per tornar surtir quauques comics. Entau la podetz retrobar dins la seria *Marvel Next Gen : Ms Marvel* (dos tòmes mai un fòra seria) e dins un tòme de la seria *Marvel-Verse* que li es dedicat.

Vos soate de passar daus bons moments de lectura o davant un ecran beu o pitit en companhiá de Kamala, e mai de segre las aventuras d’autres superjòunes !

Venir gròssa : tomber enceinte / S’enamorar : tombar amorós o amorosa

Reirgranda : arreir granda mair / Bruma terrigena : substància gasosa produchuda per daus cristaus dichs terrigenes e que permet aus Inumans de desenvolupar daus poders

Minhard : brave, simpatic, mignon / Luquetejant : belujant, estelejant, briulant, étincelant

« Coma pòdi èstre omofòbe ? »

Lei questions de genre ò d'orientacion sexuala si pausen de mai en mai dins l'espaci public, dau temps que lei mentalitats evoluison a son ritme sus aquelei subjècts. Si la pòp juguèt amb aquelei còdes tre leis annadas 70, de David Bowie a Freddie Mercury, lo demai dei genres musicaus es pas totjorn estat tant progressista. Desempuèi quauqueis annadas, lo rap s'es emparat d'aquelei questions, e tant mielhs per lo public.

Semblan luenh lei polemicas sus l'omofobia presumida d'Eminem, atudadas per son aparicion ai Grammy Awards de 2001 amb Elton John. Desempuèi, Sir Elton John explica qu'a regularament Eminem au telefònus per parlar de tot ce que pòdon partejar d'amics. En 2022 si vibra sus lo single dau britanic Central Cee, Doja, e son repic estonant : « How can I be homophobic ? My bitch is gay ». Passat lo rire, pròva que la frasa provocatritz tòca son but, lo rapper s'en explica dins mantuneis entrevistas : pòu pas èstre acusat d'omofobia, sa pichòta es bisexuala. Un pas de mai que mòstra leis avançadas d'un corrent culturau volentiers acusat de mancar de tolerància.

Si fau pasmens rampelar que Kanye West, qu'es a l'ora d'ara pas suspèct d'èstre un grand liberau, aviá ja evocat lo subjèct en 2005 sus MTV, qu'explicava èstre revengut de sei prejutjats quand son cosin èra sortit dau placard. « Mi siáu rendut compte qu'en essent omofòbe, èri contra mon cosin. Èra pas possible », disiá a l'epòca. Jay-Z tanben aviá evocat l'omosexualitat de sa maire en 2017 dins son albòm 4:44, li diant dins la cançon Smile tota son empatia, alara qu'ela aviá soferit de si dever amagar tant d'annadas. Sens necitament anar cercar de referéncias en cò dei grangs noms de l'industria, en 2018, Lil Nas X aviá publicament anonciat son orientacion sexuala. Son coming out, per coratjós qu'era estat, aviá fin finala pas fach tant de bruch, subretot qu'aviá seguit l'anòncia de Frank Ocean; lo membre d'Odd Future aviá dich èstre bisexual, tant coma

son collèga dau meme gropie Tyler the Creator. Fasiá de tot biais un brave briu que lo rap american s'atacava pas tant qu'aquò ais omos, que la question èra pas au centre de sei preocupacions. Au païs de la bilheta verda, la sexualitat empacha pas lo business...

Pasmens la situacion deis Estats-Units sembla isolada. Leis artistas jamaicens per exemple son encara ciblats per sei contenguts omofòbes quand venon en Euròpa, bòrd que dins son quite païs, l'omosexualitat es encara passibla de preson, eiretatge dei vielhei leis britanicis encara en vigor sus l'iscla. D'aqueu costat de l'Atlantic, lo camin sembla encara long ; la question es jamai estada abordada sota lo signe de la tolerància, basta de si rapelar lei frasas violentas de Kery James dins Hardcore en 1998. Lo subjèct es a pena evocat per la rapaira Casey, que ditz dins una entrevista au siti madamerap.com pas tant parlar de sa condicion de frema, bòrd qu'es segon ela « un truc ibride, pas una frema ».

Mai si pòu pas acusar lo rap sonque : es bessai la societat francesa tota que sariá d'interrogatar. Dins lo monde de l'espòrt, un ancian arbitre de la FFF, Nicolas Pottier, anoncièt en mai passat son omosexualitat, tot en si demandant coma leis esportius gay lo poirián assumir, alors que leis estadis son cafits de cants e d'injúrias omofòbes chasca setmana.

LOS HIALATS SOCIAUS

SORGAS

www.blogdumoderateur.com

Imaginatz que 20 ans a, los hialats sociaus que començavan tot just d'existir. Uei, que son pertot. Quaus son los lors impacts dens las nostas vidas ? Que'vs perpausam un estat deus lòcs dab los nostres uelhs de liceans.

Los hialats sociaus que son un utís de comunicacion e de partatge numeric. Que permeten d'escambiar informacions, de comunicar, de partatjar fòtos e vidèos. Uei, lo nombre d'utilizadors qu'ei en trin de **gahar la volada** : que son 52,60 milions suus hialats sociaus en França, sia lo 80,3 % deus poblants. Que hè paur, non?

Mes quin hialats sociaus ? Tà qui ? Tà qué ? Sondatge !

TAUS 9 - 11 ANS

Los mei joens qu'an ua bona coneishença (a còps un drin tròp) deus hialats sociaus. La frequentacion qu'ei cambiadissa segon las educacions : que pòt totun anar dinc a mei de duas òras per dia. Mes qué i hèn ? La principau activitat qu'ei d'espiar videòs (YouTube e TikTok) e d'enviar messatges (Xooloo). La màger part qu'a consciéncia deus dangèrs que representa : **secutament**, imatges dangerós... Los pairs e mairs que contròlan l'utilizacion deus hialats e ua sensibilizacion qu'ei prevista dens lo programa escolar.

Adiu Anna !

Quin atge as ? 14 ans

Ès inscriuta a hialats sociaus ?
Òc, Snapchat, Insta e YouTube

E'us consultas sovent ?
Òc, u òra e mieja cada dia

Qu'ei çò que t'apòrta ? Arren, que hè passar lo temps. A còps YouTube qu'ajuda taus cors.

TAUS 12 - 18 ANS

Nat doble, los hialats sociaus qu'impactan las loas faiçon de víver, d'estar e d'interagir. L'utilizacion deus adòs qu'ei excessiva : haut o baish quate òras per dia e tà quauques uns mei de sèt òras.

La purmèra causa que hèi quan me lhèvi, qu'ei dé'm préner lo telefonet tà espiar las notificacions.

David, 18 ans

Un gèste automatic tà la màger part deus joens. E tà vos ?

Que son unamines, l'utilizacion deus hialats sociaus qu'a gahat la volada despuish lo confinament : besonh de demorar en contacte dab los amics, de s'assabentar de las nautats,...

Qu'acvedem, los adòs que son gahats peus hialats. E òc, qu'ac arreconeishem !

TAUS 25 - 40 ANS

La màger part deus adultes que tròban que los hialats sociaus son un utís tà guardar un uelh actiu sus l'actualitat, assabentà's e demorar en contacte dab pròches. Un gran nombre que pensan tanben qu'ei ua pèrta de temps.

Qu'actornam díser : los hialats sociaus que son vaduts a la fin de las annadas 90 dab MSN, My-space, Windows Live Messenger, los blògs. E'vs parla tot aquò ? E òc, Mark Zuckerberg n'ei pas lo purmèr trobare.

Ua màger part n'an pas pravat dab eths.

**Au licèu, daubuns qu'avèvan un MP3, alavetz que'u nse prestavan tà escotar e escambiar musica.
Qu'èran los nostres hialats sociaus.**

Emilie, 33 ans

Los mei utilzats : Snapchat, Facebook, Instagram.

Cò que podem véder, qu'ei que los hialats sociaus que contunhan de borbolhoar e de s'adaptar a las demandas deus joens. Mes, quinas son las limitas deus hialats sociaus ? E pòden estar un dangèr dens la nostra percepcion deu monde ? De si medish ?

Gahar la volada : enairà's, envolà's, décoller / Secutament : harclement / Haut o baish : mei o mensh
Assabentà's : informà's / Pravar : créisher, grandir / Borbolhoar : bouillonner

PARPALHON BLAU

Un youtubaire en occitan

Gabrièu Pelisson es un amorós de las lengas que decidiguèt un brave jorn de lançar una cadena YouTube complètament en occitan, ont ensenharià la lenga al monde e parlariá de causas e autres. Nos creiretz, nos creiretz pas, mas aquò fonciona plan ! Sarratz-vos, parpalhonets blavets, que lo sèm anats encontrar : nos conta tot del sieu succès e mai nos desvela lo biais per far una bona vidèo en occitan.

D'ont venguèt l'idèa de far una cadena

YouTube ?

Agachi fòrça YouTube, me semblèt qu'èra lo biais mai interessant de difusar qué que siá, perqué avans de far de causas en occitan, ieu, fasiá ja de vidèos, de corts metratges. Per ieu, YouTube es la plataforma mai interessanta per postar de vidèos, es la que coneissi mai. I a de monde que son sus TikTok, Instagram, mas ieu, me cal èsser plan preparat quand fau de causas, lo dirècte es benlèu pas la melhora opcion.

Tecnicament, es complicat ?

Pensi pas : per filmar, te cal juste un quicòm que filma ! Après depend de çò que vòls far, ieu sabi que soi un perfectionista, doncas a cada còp, soi pas content de çò que fau.

Es aisit de causir los subjèctes ?

Ai un quasèrn amb un molonàs d'idèas, dempuèi d'annadas. Mas entre l'idèa primièra e la realization, sovent i a dos ans. Es per aquò que me fau una lista, ensagi de ne pas trop sortir, si que non, acabarai pas jamai lo projècte. Parli de çò que m'interèssa, o de çò que m'a interessat a un moment donat.

Es long lo temps de preparacion ?

Aquò depend de las vidèos, çò mai long, tipicament, es una vidèo coma la d'Halloween, amb totas las bèstias occitanas, m'a calgut benlèu un mes e mièg sonque per las recèrcas : las ilustracions, la musica, epuèitriartot çò que voliá dire, crosar las informacions, per cas que sián contradictòrias, verificar... Diriá que lo temps normal de recèrca e d'escritura es pas mens d'un mes.

Tot es escrit ?

Quand comencèri, tot èra escrich, èra un pauc complicat, justament, de trapar lo natural, me pensi qu'es vengut amb lo temps. Sabiá pas trop quina anava èsser la recepcion del monde sus mon travalh, èri un pauc espaurit, e doncas aviá besonh d'un quadre, de pas trop sortir de çò previst.

E ara ?

Ara, es different perque sabi çò que voli dire, ai totjorn una mena de scenari, de causas previstas, per contra, sabi pas exactament quines mots vau emplegar. Aquò tanben me pren fòrça temps perqué per una vidèo que fa 10 o 15 minutás, i a, a cada còp, un desenat de presas, que cerqui totjorn de trapar lo melhor biais de dire.

Es una òbra qu'es a l'encòp visuala e sonòra, e voli que pòsca sonar plan, que se pòsca veire coma cal, doncas i a totjorn mai d'una presa per cada causa. Per aquela d'Halloween, èran 3 oras d'enregistrament !

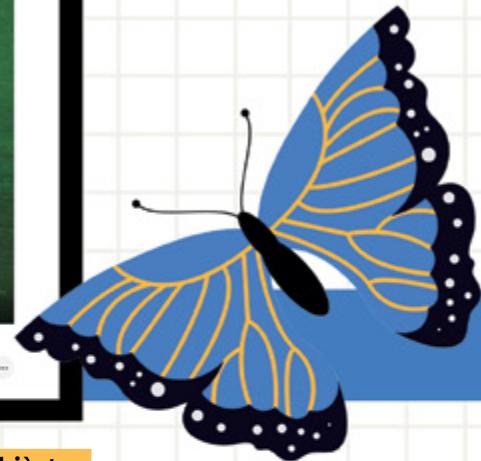
De quin material dispausas ?

Ai un micrò dirèctament religat a l'ordenador que s'ocupa del son, e doncas un logicial qu'enregistra, que me permet de far lo tractament, levar lo bruch o apondre de silenci, de causas aital. Per çò qu'es de l'imatge, ai dos projectors, un projector per far un lum fòrt, un autre que se vei pas per çò qu'es darrèr ieu. Vertat que coma m'agradà que siá un pauc net, es complicat de pas far d'investiments, dins lo lum per exemple. Après, i a doas camèras, un ordenador sonque pel montatge, un logicial... ne fa de material !

Cossí as après a pausar ta votz, as fait de ràdio ?

Non, mas m'agradariá ! Seriá un sòmi de far de doblatge en occitan. Amb la costuma de cada setmana m'enregistrar, m'ausir, apreni a mon biais cossí pausar la votz, alentir un pauc lo ritme, perque dins las primièras vidèos, parlavi coma dins la vida, fòrça aviat, aquò èra complicat pel monde que volián descobrir la lenga.

Pauc a cha pauc me soi aprés a parlar mai lentament, a insistir sus tala o tala sillaba, s'es fach naturalment amb la pratica.

E aviás de nocions de television, per tener la camèra o far lo montatge ?

Aviá de pichòtas nocions de corts metratges abans, ai pas jamai fach de cinema, mas ai agut d'amics que ne fasián. Ai fòrça soscat per far d'estudis de cinema e doncas accompanhavi los amics sus de rodatges. Pòdi pas dire qu'ai una formacion, mas ai vist un pauc cossí se debanava, ai de nocions.

Cossí far per se trobar un public ?

E lo fidelizar ?

Ieu me pensi, per çò qu'es de la miá cadena, qu'es la personalizacion. Ensagi de crear un ligam mai personal qu'amb lo demai dels contenguts en occitan. Ensagi de far mai o mens çò que se fa endacòm mai amb lo francés, amb los youtubaires americans...

I a un youtubaire que t'a inspirat per te lançar ?

Del temps que me lancèri i aviá la cadena nissarda Cultura Viva que fasiá de causas en nissart. Volíá pas copiar l'idèa, mas m'ajudèt a me dire que i aviá un public per de causas en occitan. Per ieul'occitan es una evidéncia, poiräi pas far d'un autre biais, mas èri pas segur de trapar un public, e quand vegèri çò que fasiá Cultura Viva, me diguèri que i aviá de motivats qu'esperavan quicòm aital, me donèt fisança.

Se sentís una evolucion dels subjèctes sus ta cadena, la de Martror es ben diferente de los corses.

Me pensi que serà de mai en mai atal, perqué tipicament la video de Martror es la mena de video que ara me sentissi de crear. Vau contunhar de far de corsos, vertat es qu'ai un pauc daissat. Tre la debuta, l'idèa èra de subretot pas demorar sul format corsos d'occitan e basta, volíá realment que foguèsse una cadena de creacion artistica, d'expression, per parlar de tot. Doncas ara soi a trabalhar sus de concèptes que son un pauc de la meteissa emocion que la video de Martror.

Desvolopas ton costat contaire ?

Ieu m'agrada de parlar, de contar d'istòrias subretot, e de crear quicòm. Pòdi pas demorar sens far res, es fòrça problematic, de còps. Soi plan content qu'aja rescontrat un public, qu'i aja de monde que lor agrada çò que fau. Soi fòrça content de veire de monde que s'interèssan pas a l'occitan me dire : « ieu, soi pas occitan, m'interèssa quitament pas de l'aprèner, mas m'agradan tas videos, m'agrada lo concèpte, m'agrada çò que fas. » Fòra la lenga, fau un travalh qu'a de valor per de monde.

As de projèctes a venir ?

Dins l'annada me vau concentrar sustot sus l'oralitat, trobarem mai d'istòrias, sus la cadena, ligadas a la creacion artistica, al conte... vos dirai !

youtube.com/@ParpalhonBlau

Dins l'imaginari occitan, coneissèm lo mostre de l'aiga que sa forma còmbia segon lo territòri : lo Drac. Lei pòbles aquatics nos fascinan dempuèi que sabèm contar d'istòrias, en Grècia coma en Sueda. Ara per contar de legendas fantasticas, nos fau una avalanca de dòlars e escampar leis idèas en 3D sus un ecran ; ansin aquò comptarà dins la memòria collectiva mondiala e sauvarà lei salas de cinema. Vaquí donc Avatar 2, realizat per James Cameron, que, per son messatge, sa moralà e sei personatges, visa l'universau... e la capitada economica.

Ne'n vòls de chifras ? Ambe dos miliards e mieg de dòlars de recepta, lo filme a recoltat mai d'argent que d'autrei blockbusters coma *Avengers : Endgame*. La projecccion dura 3 h 13, 31 minutats de mai que lo promier, e l'actritz Kate Winslet retròba lo realizator 25 ans après *Titanic*. L'escenari es hollywoodian : un marrit blanc s'atissa après un brave òme blau e sa familha blava esconduts dins lo monde blau d'aiga per trobar l'espitalitat. L'integracion blava es pas aisida e la mar es pas respectada per l'òme blanc.

L'ensems es guerrier, pròche dau *Terminator* qu'aviá marcat per sa violéncia en 1984, mai lei valors d'*Avatar 2* son «respectablas» : la familha sacrada, lo ròtle protector de l'òme, son never d'un autre siècle que fa d'eu un bòn marit, e patin e cofin. Apondretz lei gròs esclòps dau messatge ecologic : fau protegir la natura e mèfi a la pesca en mar.

Leis espectators lausan lo decor perfech, lei peis que te balhan lo bonjorn quora passan devant tei besicles 3D, mai au bot de tres oras as la tèsta coma un aquàrium. Claustrofòbe que siáu, ai verificat tres còps onte se trovava la sortida. Cameron, ie podèm pas levar, es balés e l'aiga es son domeni, per dire pas son obsession. Es talament menimós que son trabalh aquàtic dura dempuèi *Abyss*, *Titanic* e *Avatar 1* (2009 !) e nos congosta de sa cerca scientifica que fa d'aqueu filme un prodigi tecnic e d'observacion.

Mai a ieu me mancava un racònte inedich, ò un pauc de poesia. Comprene lo messatge ecologic, mens la leiçon de moralà. Vaquí Sigourney Weaver, actritz mitic d'*Alien*, favorida de Cameron, que per lo progrès tecnic jòga Kiri la joventa, e que ven m'explicar lo perque d'un messatge tant pesuc : « Es d'aquò que charra *Avatar* : l'avuglament fàcia

a ciò que nos environa, a la valor de la vida, de la natura e de la biodiversitat ! Longtemps, se siam pas avisats dau mau que fasèm au cada jorn a la planète. Es lo messatge principau dau filme. S'es gastat lo climat dempuèi 2009, i a una vertadièra urgéncia desenant... » D'acòrdi mai toteis aquelei guèrras faciles, maniqueanas, mancan pas un pauc de nuança ? « Çò que m'engana, apond la Sigourney, es ma sensibilitat europea tròp apregondida e tròp complexa a rapòrt d'un american mondializat e sensa cultura : en França, siatz fòrça en avança sus lo subjècte. En America, fasèm de progrès mai es malaisit quora vesèm la resisténcia d'unei politics que s'opausan a la lucha contra lo rescaufament climatic. Pasmens, son pas nècís leis Americans ! Sabèm que lei temps còmbian. Es d'alhors la mema causa en verai sus Tèrra coma en ficcion dins *Avatar*. »

Aviáu ben comprés : *Avatar* es lo mirau aquàtic de nòstra misèria. Siam sauvats ! Que viscan *Avatar 3* e *4* (a venir) per m'explicar un pauc mielhs coma vira la planeta. Sigourney-Kiri serà enfin entenduda per lei mèstres dau monde blanc dins 24 ans, lo temps de realizar lei darniers opus e de mestrejar de novèlei tecnicas espectaclosas.

Avatar : La Voie de l'eau
James Cameron
Lightstorm Entertainment
20th Century Studios, 2022
192 minutats

UA SERIA ENTÀ'U TROBAR TOTS... ... e sus Amazon ligà'us

Ací qu'avetz un raconte deus dias ancians, lo que Diu Negre anè cuélher a l'Èst, per las tèrras escuranhosas de la tarribla zòna d'Ama. Ça-vietz a l'entorn deu larèr, uei, que s'i parlarà deus chebits deu començament deu monde de J. R. R. Tolkien, autor màger de la *fantasy* e l'adaptacion mei recenta de l'òbra soa : *Lo sénher deus anèths : Los anèths de poder*.

Au començament, qu'i èra Eru.... Amazon, perdon, e la soa voluntat de har deu monde deu Sénher deus anèths ua navèra seria, un produit mei entà la soa platafòrma de vídeo a la demanda. Ua hamí qui chepiquè beròi los ahuecats e los de Diu Negre purmèr. Adara qu'èm anats per las ombras mei escuras d'aqueth monde, ací qu'avetz las nostas tornas :

Seria de fantasiá eroïca creada per J. D. Payne e Patrick McKay (*Jungle Cruise*, 2021), *Lo sénher deus anèths : Los anèths de poder* que compta ueit episòdis d'ua òra cadun (purmèra sason). Aquestes que segueishen las aventuras de mantun personatge qui viven los moments mei dramatics deu Dusau atge deu sorelh. En efèit, per aquera tempsada, qui's debana tres mila ans abans las aventuras de Frodò, lo monde d'Arda que viven en patz relativa : lo Mau dab un gran M, per estar estat vençut au Purmèr Atge, n'ei pas luenh e que va partvirar las existéncias de Galadriel (Èlfa luminosa e tarribla au còp), de Míriel (Regenta de Numenor), de Bronwyn (hemna deu sud) e d'Elanor Pèpelut (ua hobbit qui cèrca aventuras).

Aqueras eroïnas que trebucaràn mantun dangèr suus lors camins : espròvas de las tarriblas, plan segur, mes tanben aliats com Elendil, Elrond, Halbrand, Arondir o l'Estrangèr.

Tots qu'ensajaràn de compréner los cambiaments aviatos peu monde d'Arda e d'i susviver. Mes entà s'i escàder, que calerà véncer lo servitor mei arsecós e escusèc deu Vala Morgoth, lo tròp coneishut Sauron.

Enter quèstas personaus, viatges tots dangèrs e combats ritmats, aquesta navèra adaptacion qu'ensaia tanben de'ns har passar questionaments suu monde modèrne neste. Per estar la foncion purmèra de la *fantasy*, lo biaish causit qu'ei sovent grossièr e tròp chic eficaç : l'inclusivitat, l'ecologisme e la predestinacion deus èstes, que hèn ua mesclanza de mau devèrser. Qu'ei de dòu har, a voler parlar de tot en tan chic de temps, que'n vaden inaudibles.

Totun, que s'ageish d'ua seria de *fantasy* de bon compréner, quan tots los ahuecats d'istòrias mei maturas n'i trobaràn pas gran causa de çò qui'us poderé contentar — que ns'estimam mei avertir de tira — qu'ei ua seria a espiar, pr'amor de la soa realization de las bonas e peu jòc de quauques actors, qui ei deus interessants. De mei, se v'agradan los eròis luminós e un Mau escuranhós, aquera òbra que'vs divertirà. Vertat, l'istòria contada n'ei pas susprenenta (s'avetz lejut los libes) e a còps los actes deus personatges que son de tròp bon devinar, mes *Lo sénher deus anèths : Los anèths de poder* que demora agradiu per un public qui volha entrar, a tot doç, en aqueth monde ric qui ei lo de J. R. R. Tolkien.

Diu Negre

Le seigneur des anneaux
Les anneaux de pouvoir
Anazone Original, 2022
Sason 1 - 8 episòdis

diunegre.com

Chebit : marmús, murmur / Chepicar : tesicar, inquietar, turlupinar / Partvirar : capvirar, bouleverser, chambouler / Escusèc : capbaish, ipocrita, sournois / Devèrser : digerir / A tot doç : a plaser; docament

DOCTOR WHO

PODER E RESPONSABILITATS

Doctor Who z-es una seguida televisada britanica de sciéncia-ficcion qu'exista dempu ei las annadas seissanta. Quo es una institucion per la cultura britanica e tot le monde de l'isla z-o coneissa, au mens de nom e au mens quauques personatges, coma los Daleks, le Maistre e evidentament le Doctor.

En 2023 l'emission aurá setanta 'nadas, e en tant de temps i aguèt un molon de concèptes de sciéncia-ficcion, de biais d'escriure, d'idèias, que fuguèton testats, pr'amor que l'escritura de la seguida z-es franc liura e l'òbra de tot plen de personas, de totes las epòcas, genres, originas (a l'imatge daus personatges de la seguida).

Mas me'n vau pas parlar de tota la diversitat de la seguida, me'n vau parlar de la constanta, daus ponts comuns.

Podèm botar Doctor Who en oposicion dins le monde de la sciéncia-ficcion embei las grandas produccions americanas coma Marvel e Star Wars (enfin Disney). D'un costat avèm una seguida d'Euròpa, per le servici public britanic, embei sovent pas biaucòp de mejans, e de l'autre de las grandas produccions capitalistas americanas. D'un costat la question de la moralà z-es sovent abordada, de l'autre quo es sobretot dau divertissament, un parc d'atraccion cinematografic.

Sobretot dins los filmes Marvel, se'n fotèm de la vida dau monde. L'important quo es d'avèr daus eròis que fan de las chausas grandas, que lhur poder z-es una donada dau ciau

(o de l'argent). Lhur poder z-es pas de bon accès per le monde, son un pauc « d'elegits », e quo se vèsa sobretot quand n-i a daus combats còntra daus meschants, los eròis se'n fòton daus desgasts autorn, le pòble z-es pas poderós, fan mas que contemplar la fatalitat e priar los eròis coma daus dieus.

Dins Doctor Who, le Doctor z-es un Senhor dau Temps coma los autres de basa, (ten pas de poders en mai que los de sa mena mèssa si z-es incredible per un uman), ten pas d'armas, e sobretot, z-es pas per considerar que le monde « normaus » son pas importants. Z-es totjorn per veire l'importança dins chasca persona, chasque èsser viu. Son plan z-es de ganhar còntra los meschants, òc-es, mas pas de n'impòrta quun biais, totjorn d'un biais que tot le monde son sauvats, mèssa los antagonistas, per çò que dins sa filosofia, n-i a totjorn dau bon dins chasca persona. Z-es jusca per se sacrificar per quauqu'un que sembla mens important qu'ilh.

De mai, la diplomacia z-es totjorn preferida a la fòrça bruta. Quand un eròi Marvel z-es embei l'armada, le Doctor li agrada mai la pensada pacifista.

Per iu, Doctor Who z-es una òda a la vida (e quo se vèsa notadament embei le concèpte de regeneracion), e sobretot a la pacifitat, la diplomacia, la non-violència. Las doas istòrias que representan le mai quo son los dobles episòdes Hungry Earth/Cold Blood (en francés La Révolte des intra-terrestres) e The Zygon Invasion/The Zygon Inversion (Vérité ou Conséquences) que vos conselhe d'espiar.

ARCANA

LA BASTISON DE LA TRAGÈDIA

Va sabètz segurament, mai uneis òbras an aqueu poder de vos marcar fonsament emai de mes après sa fin, d'òbras que servaretz en tèsta pendent d'annadas ambé languiment. E coma l'avètz ja comprés, la seria Arcane es d'aqueste grop.

Sortida en novembre 2021 e producha per l'estudio parisenc Fortiche, deviá far viure l'univèrs dau juec en linha *League of Legends* per lo promier còp. Emai se l'istòria presentada per la seria es pas exactament pariera a-n-aquela dau juec de basa, amb una cronologia particulara e de liames nòus entre de personatges, ne'n seguissé leis elements fondamentaus. Ansin siam butats tre lei promierei segondas de la seria sus lo pònt que fa la liason entre lei doas ciutats (o doas partidas d'una soleta ciutat) que son lo còr dau racònte. D'un caire, la ciutat de Piltover que prospèra dins la sapiéncia e la richessa e qu'admira la coneissença e la mestria, e de l'autre Zaun, ciutat bassa de la promiera, esplechada, mespresada, estraçada per la pauretat, la malautia e la violéncia e qu'assegura son gaubi ambé lei rarei ressorsas que ten. Entre ambedós univèrs opausats, seguissèm la trajectòria dei sòrres Violet e Powder, qu'assajan de subreviure e de s'assegurar un avenir dins de societats plagadas per la violéncia.

Despuei l'univèrs colorat de *League of Legends*, la seria prepausarà un racònte sus la bastison de la tragèdia e l'embarrament deis individús dins de sistèmas de violéncia, d'òdi e d'esplecha apareissuts ben avans sa naissença e que desseparan emai lei personas mai

pròchas dau monde. La promiera scena de la seria es aquela de la desfacha d'una revòuta de la ciutat de Zaun per agantar l'independéncia e de la repression policiera saunosa que la seguissèt. D'aqueu ponch, Zaun s'enfonsarà lòng de la seria dins un estat sempre mai òorre, seguissent lo personatge de Silco e son contraròtle de l'industria per menar sa guèrra còntra Piltover. Delà de l'ambient steampunk e de la misèria d'abàs, leis élèits de Piltover vivon dins una desconeissença ninòia a respèct de l'esplecha, de la repression e dau mesprés qu'infligisson. Entre lei rodatges d'aquelei fenomènes, existisson tant coma pòdon d'istòrias d'amor e d'esperança que la resisténcia a la maquina d'òdi e d'esplecha serà un enjuec demieg lei mai importants.

L'istòria d'*Arcane* aviá coma escomessa de portar a-n-un public mai espandit l'univèrs d'un juec fòrça associat a la toxicitat de sa comunautat, qu'escondiá totei leis autrei dimensions de l'òbra. E siguèt una polida capitada, ambé 100 % de bona opinion sus Rotten Tomatoes e 9/10 sus Imdb, dos sites de critica cinematografica. L'estaca emocionala que desenvolopam per lei personatges, lei relacions entre elei e la destinada despietadosament tragic que ne'n fèt plorar mai d'un·a asseguran nòstre investiment dins l'istòria. Nos greva la seguida deis eveniments e sa fin, que nos laissa amb una estraçadura e un vuege en esperant la sason 2 qu'es ja estada validada...

Arcane
League of legends
Netflix, 2021
Sason 1
9 episòdis

LO COSTAT ESCUR D'OVERWATCH

Ocverwatch... perdon, Overwatch. E se vos disiá qu'es un videojòc plan mens innocent e colorat que nos sembla ? Es gaireben un jòc cobèrt d'un lençòl negre, lo de la mòrt. E soi pas a charrar de Dalhaire (Reaper) aquí, mas plan de tragèdias.

Per començar, cal dire d'evidéncias : es pas un jòc pels nenons, es violent e reservat a los qu'an mai de 12 ans (soi pas ieu qu'o disi, es PEGI). E se, contràriament a d'autres jòcs de tir coma Call of Duty, Battlefield o Counter-Strike, escapa a un « enebit als mens de 18 ans », es de mercé a son estil un pauc cartoon e son ton de còps descalat. Dins aquesta dralha, podèm dire qu'es un monde emplit d'engenhs de mòrt. Delai las armas « convencionalas » (pistolet, mitralheta, granadas...), trobam fora-borra un canon electric, un canon lasèr, una arma sonica, un canon a glaça, un pistolet per riblar... Mas la mai dangerosa de totes, la que me fa tremolar a cada còp que la ves, es un assortiment de bolas de petanca.

Plan de personatges son tanben d'armas en eles, entre las modificacions geneticas e los implants cibernetics, a l'imatge de Dalhaire, Soldat : 76, Genji, Sojorn... En seguida de tot aquò, vesèm paréisser un questionament del jòc sus de problematicas scientificas e d'etica amb lo transumanisme (Moira), las modificacions geneticas (Winston o Boldosèr/Wrecking Ball), l'immortalitat (Àngel/Mercy e Mei), lo mite del « supersoldat » (Soldat : 76, Dalhaire...), la robotica e las intelligéncias artificiales (Echo, Atena)... Mentre qu'es sonque suggerit, lo jòc nos interròga sus las questions de corporatism e d'espionatge industrial, subretot de mercé a Symmetra e Lúcio o LumériCo.

De mai, i es presenta la tematica del complotisme amb Sombra.

Una segonda granda tièira de problematicas pausadas per OW (Overwatch) es ligada a la societat, los que la compausan e lors interaccions. D'en primièr la familia, entre d'ostaladas estrifadas (Amari, Shimada, Junkers), d'amors complicadas o decebudas (Cassidy e Ashe, Reinhart e Ana, Fatala e Gerard), entre familhas de sang e familhas de còr (Talon, Overwatch, gang Deadlock)... Fins a las relacions amorosas amb lo subjècte de l'omosexualitat pel biais de Tracer e Soldier 76.

Pr'aquò, OW es pas forçadament un monde de tolerància e d'acceptacion e trobam tot un pan de regèt social (Reina dels Junkers, Chacal/Junkrat e Chopper/Roadhog) cap a la segregacion e la persecucion dels omnics, de robòts umanoïdes intelligents, que va provocar la « Crisi dels Omnics » e una guèrra durabla (çò que butarà a la creacion d'Overwatch, l'organizacion cargada d'eradicar los omnics insurgents). En acompanyament d'aquò, es un monde emplit de criminalitat amb d'individús coma Chacal e Chopper, de màfias (Los Muertos, Shimada), d'organizacions militars e terroristas (Front de Liberacion Australian, Talon).

E se la quita Overwatch foguèsse una organizacion terrorista? Agachem amassa. Es una organizacion militara, qu'ara agís en defòra de la lei (e tanben contra la lei) per rendre una justicia. Esita pas per aquò far a tuar, de còps sonque d'umans qu'an rejunt Talon per revòlta o per misèria. Dins aqueste esperit, creèt l'unitat Blackwatch, ara dissolguda. La nocion de criminalitat per qualificar Overwatch es d'alhors dirèctament mencionada dins la video Are you with us ?

Puèi cal pas oblidar que frauderon los impòsts ! Galejada a part, se pauxa çaquejà la question del finançament d'una tala organizacion...

TOP TEN

CLASSA
ERAS IDÉAS
DETHS TUES
COMPANHS

Top ten (en anglés top dètz) qu'ei un jòc cooperatiu, on cau exprimir proposicions/conerias (qu'ei era buèta qu'ac ditz !) e classar-las de çò de piri a çò de miéller.

Aqueste còp, que vos parli d'un jòc d'ambient collaboratiu, qu'ei era mia darrera descobèrta : Top Ten. Eth costat collaboratiu qu'ei ua realitat pro segondària e que vos i vatz mès arregalar e arríder-vo'n deras proposicions que deth hèt de vos i escàiger o pas. Bon d'acòrd, mès alavetz qu'ei aquò ?

Que vos cau trobar amics, familia o aute, manièra d'èster au mens quate e pas mès de nau, e aver entram vint minutás e ua ora temps tranquilòt. De tanpè que tenguetz tot aquò, ja podetz atacar un torn.

Que cau distribuir ath azard ua carta a cada jogaire, aquesta qu'indica ua chifra secreta entram un e nau. Eras cartas que sobran, que las cau tirar e que las cau amagar.

Après, un jogaire qu'ei causit entà pescar ua carta « Tèmas » e que legís a votz hauta eth tèma imposat entad aqueth torn.

Cada-un deths autes jogaires que hè donc ua proposicion en arresponsa ad aqueth tèma e segon era sua chifra, en tot saber que 1 ei era pejora proposicion a hèr e 10 era mès bona possibla.

N'ei pas clar ? Aquiu un exemple :

Eth jogaire designat (que'u vam aperar Marcus) que legís : « Quin objècte e calia aver quan s'ahonsava eth Titanic ? » sus era sua carta, que demandan tanben de classar aqueres objèctes « deth mens utile ath mès utile ». Alavetz, après aver calculat, Sofia, qu'a era chifra secreta 6, que propòsa donc un daquòs atau-atau, « ua bòia guít », mentre qu'Amina, qu'a era chifra 10, que propòsa eth « un jet-esquí ». Enter temps, Anaëla, qu'a era chifra 1, que va bilhèu proposar « un aparelh entà hèr era rascleta », « un saquet entaths glaçons »...

Un còp qu'a escotat eras diferentas proposicions, Marcus que va ensajar de classar-las dera mès petita chifra ara mès grana, e tanplan – dificultat mès grana – ensajar d'enduviar era chifra secreta de cada-un. Tot còp que's trompa, qu'òm passa un deths getons plaçades sus era jauja deth escòr deth jòc dera casa « licòrna » ara casa... « cagalhon ».

Après, que cau cambiar de jogaire designat, e donc de tèma, e atau que podem començar un torn de mès !

Ath cap de cinc torns, que compdam s'era còlha a meslèu perdot o se s'i ei escaijuda, çò que vò díguer s'era balança penja mès deth costat licòrna o deth costat cagalhon.

AVIS

Top ten qu'ei un jòc avient, suber plasent e que passa coma un limbrete, e donc ua partida que n'apèra ua auta. Que propòsa ua paquetàs de tèmas e plan cambiadisses (mima, teatrau, comic...), qu'a un univèrs visuau meslèu ara mòda de ara (licòrnas Vs cagalhons manhaguets) e non cai pas en excès de vulgaritat (coma d'autres jòcs d'ambient dera època...) Ua version entaths adultes qu'exista se jamès ! Sonque quauques coacs, eth sistèma de victòria/des-hèta que n'ei pas absolutament de besohn e tanben que, dambe un bricalh d'imaginacion, que's pòt crear aqueth jòc tot solet... o adaptar-le's.

Top Ten
Aurelian Picolet
Cocktail games (Francés)
20 € - Referéncia : CGTOPo

4 - 9
jogaires

+ 14
ans

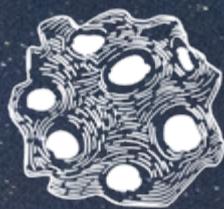
15 mn
a 1h

Escàiger : réussir / S'ahonsar : sombrer, couler, faire naufrage / Atau-atau : moyen, médiocle
Bòia : bouée / Enduviar : deviner

ANAR DENS L'ESPACI

Donc voletz explorar l'espaci ? Au delà de la linha de Karman ? Vos brembatz ? Qu'ei la frontèra enter l'atmosfèra terrèstra e l'espaci, a 100 km d'altitud. Mei enlà, un avion ne pòt pas mei volar sense partir en orbita. Que voletz hèr exactament ?

<<<

>>>

>>>

A JO QUE M'AGRADARÉ DE VÍVER SUS UN AUTE PLANETA.

Qu'as rason, la Tèrra qu'ei trop petita. D'alhors, Elon Musk que vòu crear ua vila autònoma sus Mars e enviar un milion de personas en 20 o 30 ans. Mes n'ai pas de bon hèr. Se cau tres jorns tà anar sus la Luna, que calerà sheis a ueit mes tà anar sus Mars. Qu'ei a 54,6 milions de km de la Tèrra.

<<<

POIREM VÍVER ACERÀ ?

Perqué non ! La gravitat sus Mars qu'ei lo 37 % de la de la Tèrra. Sus Mars, la temperatura mejana qu'ei de 60°C mes -125°C aus pòles. Musk que perpausa de hèr explosar bombas nuclearas sus las calòtas glaciarias. Lo CO₂ liberat qu'aumentaré la quantitat de gas d'efèit de serra e benlèu la temperatura e la pression. Atau, l'aiga que poiré demorar a l'estat liquide. Adara la nostra tecnologia n'ac permet pas. De mei, ne sabem pas se fonctionaré. Que trobaram solucions. Que sabem déjà tirar l'oxigèn deu sòu de la Luna. Per ara, lo programa Artemis qu'enviarà umans sus la Luna en 2025. Que servirà de tèst tà las missions marcianas.

VIATJAR DENS L'ESPACI, MES QU'EI SONQUE TÀ LA RECÈRCA SCIENTIFICA, NON ?

Dinc a uei, òc. Per exemple, l'estacion artificiau *International Space Station* qu'ei un gran laboratori tà la telemedecina, la biologia, la recèrca sus materiaus, etc. Mes que i a tanben torisme espaciau. Sonque catorze personas que n'an hèit. Dab 20 milions de dollars per persona ! Totun las empresas que's multiplican : Space Adventures, Virgin Galactic, SpaceX...

QUAN COMENCÈN DE VIATJAR ?

En 1957 l'Union Sovietica que lancèc lo prumèr satellit artificiau, *Sputnik 1*. Desempuish, qu'avem lançat mei de 6000 satellits enter los quaus ei lo francés *Asterix* en 1965. Lo prumèr viatjaire que s'aperava Iurii Gagarin (1961), seguit per Valentina Terechkova (1963). Puish l'americain Neil Armstrong que botèc lo pè sus la luna en 1969.

>

EI DE BON VÍVER DENS L'ESPACI ?

Lo problema qu'ei l'apesantor. La sang ne circula pas plan, la cara qu'en-hla. Avez vist la cara de Thomas Pesquet acerà ? L'esquelèt ne pòrta pas mei lo pes deu còrs : au cap de sheis mes l'astronauta qu'a perdit lo 20 % de sa massa ossosa e mei enquèra de massa musculara. Que'u cau emplegar un ventilator quan drom, se non que pòt morir asfixiat peu CO₂ qui'u demora sus la cara.

<<<

>>>

DE TOTA FAIÇON N'EI PAS TÀ NOSAUTES.

Perqué ? Coneishetz *New Space* ? Que son 1000 entreprenedors dont Google e Amazon qui vòlen conquerir l'espaci. En 2015, Barack Obama, president deus USA, que promulguèc ua lei dita *Space Act*. Que permet a las compagnias americanas de s'apropiar las ressorsas de l'espaci. Ua vertadèra colonizacion comala deus conquistadors. Daubuns qu'an dejà signat contractes tà espleitar los mineraus contenguts suus asteroïdes.

<<<

>>>

RÜGBI, FOTBÒL : BOTATZ, FILHAS !

L'espòrt femenin professional, en qualitat d'espòrt-espectacle, pren sa volada a la television e sus las rets. Pròva de son irresistibla ascension, los grops privats son ara a rasclar totas las competicions a las cadenes publicas, pionières dins aqueste sector.

Dins mon enfança, dins las annadas 80-90, l'espòrt femenin èra visible pas que pendent Roland-Garros, los campionats bèlses d'atletisme o los jòcs olimpics, e puslèu dins d'espròvas individualas. Los espleches de Marie-José Pérec, Jeannie Longo o Laura Flessel suscitavan la fòga de la premsa e del monde. Èri ieu suportaire de Christine Arron, campiona d'esprint ; Merlene Ottey la jamaïcana e Marion Jones l'americana èran d'estelas mondialas. Mas per çò dels espòrts collectius èra pas ganhat. Aital lo basquet practicat per las filhas, puèi lo handbal, aguèron pauc a pauc drech a una visibilitat segura, mas timidòta.

Son sustot las cadenes de servici public que metián en valor las atlètas femeninas, los grangs grops privats an pas accompanhat lo movement que recentament. Pels dos grangs espòrts populars que son lo fotbòl e lo rugbi, partissèm de luènh.

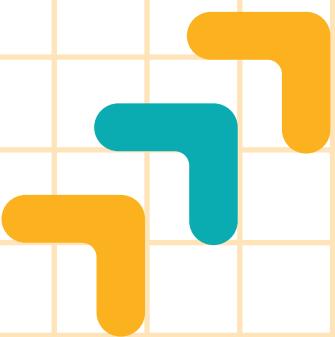
Me remembri d'aquel regent que nos fasiá jogar al fotbòl o al rugbi amassa, dròllas e dròlles, genolhs escorgats, blavairòls suls tibias, mercurocròme, tot parièr. Un bèl plaser partejat, mas un plaser lèu passat per aquellas filhas de las annadas 80, clarament pas las benvengudas dins los clubs de dròllas. Caliá sovent traversar lo departament per trobar una equipa de rugbi de dròllas, una eretgia en país d'Ovalia ! D'aquel temps, se vesíán ocasionalament de partidas femeninas, a l'escasença de fèstas de vilatges o d'un eveniment de club : se montava una equipa efemèra, abandonada tanlèu l'eveniment passat, e sovent degun preniá pas aquò vertadièrament al seriós.

Las dròllas envejosas de jogar al fotbòl o al rugbi se devián sovent resignar a far de quilomètres... o causir un autre espòrt.

Urosament aquò sembla acabat, lo nombre de licenciadas femeninas dins las equipas de pauma redonda o ovala espeta dempuèi 10 ans. I a mila rasons per explicar aquò, mas n'i a una que me sautèt als uèlhs recentament. Es la capitada en tèrme d'audiéncias e doncas d'exposicion de las competicions a la television. Exemple recent : la copa del mond femenina de rugbi acabada sus una victòria esplendida de Nòva Zelanda sus Anglatèrra dins un Eden Park plen, e davant de milions de telespectadors. TF1 aviá solfinat lo bon còp en s'acaparant los dreches de difusion de la competicion, aprèp las capitadas fulgurantas de la Copa del monde de rugbi 2019 e de l'Euro de fotbòl 2022 (co-difusat per Canal +) dins los estadis e sus las antenas.

Las audiéncias de l'espòrt femenin a la television quitan pas de progressar, en parallèl del nombre de practicantas. La professionalizacion progressiva - que va mai lèu al fotbòl qu'al rugbi - de las jogairas e dels campionats permet de mai grangs espleches, mai d'espòrt espectacle, tot çò qu'aimam dins l'espòrt televisat. Aquò fa nàisser de vocacions, una identificacion, e un biais de normalizacion. Es mai que probable que l'exposicion mediatica del fotbòl e del rugbi femenins descomplèxe d'atlètas futuras, qu'aurián pas gausat o pas pogut se lançar fa 20 ans.

Seguisses de corses d'occitan
en Terminala e desiras
perseguir los estudis
via Parcoursup ?

Far sos estudis en occitan

Quinas formacions ? Quines emplecs ?

➤ RDV sus www.occitanetudesmetiers.com

➤ Rubrica « études supérieures » per descobrir, per
nivèl o filièra, l'ensemble de las formacions en ligam
amb l'occitan e lors ligams dirècts cap a Parcoursup.

Un exemplari d'aquel número es ofert per l'Ofici public de la lenga occitana (OPO) a cada liceana e cada licean inscritx.a en occitan en Novèla-Aquitània o en Occitània, gràcies als finançaments de las regions Novèla-Aquitània e Occitània, del ministeri de la Cultura e del ministeri de l'Educacion nacionala. Per ne saber mai sul Plan d'Accion Liceu de l'OPO per la lenga occitana, visitatz www.ofici-occitan.eu